

۱۵۵۵
۹
۶۲۶
جلد نواہ

تسمیات

حدید
۵۵ ۵

مرجع عالیقدر حضرت آیۃ اللہ العظمیٰ مکارم شیرازی

۲

گردآوری: ابوالقاسم علیان نژادی

سرشناسه	مکارم شیرازی، ناصر، ۱۳۰۵-
عنوان و نام پدیدآور	استفتائات جدید / مکارم شیرازی؛ تهیه و تنظیم: ابوالقاسم علیان نژادی
مشخصات نشر	قم: انتشارات امام علی بن ابی طالب (ع).
مشخصات ظاهری	۵۴۴ص.
شابک	(دوره) 978-964-533-054-3 (ج. ۲) 978-964-8139-95-2
وضعیت فهرست‌نویسی	فیا:
یادداشت	فهرست‌نویسی بر اساس جلد چهارم: ۱۳۹۳
موضوع	فقه جعفری - رساله عملیه
موضوع	فتواهای شیعه - قرن ۱۴
شناسه افزوده	علیان نژادی، ابوالقاسم، ۱۳۴۳- گردآورنده.
رده‌بندی کنگره	۱۳۹۳ الف ۷/م ۱۳۸/۹ BP
رده‌بندی ده‌گانه	۲۹۷/۳۴۲۲
شماره کتاب‌شناسی ملی	۱۲۳۷۳۳۴

ناشر برتر
نوزدهمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران

استفتائات جدید

جلد دوم

مرجع عالیقدر حضرت آیه الله العظمی مکارم شیرازی (مدظله العالی)

تهیه و تنظیم: ابوالقاسم علیان نژادی

تیراژ: ۱/۰۰۰ نسخه

نوبت چاپ: نهم

صفحه و قطع: ۵۴۴ صفحه / وزیری

تاریخ انتشار: ۱۳۹۷

چاپخانه: سلیمانزاده

ناشر: انتشارات امام علی بن ابی طالب (ع)

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۸۱۳۹-۹۵-۲

دوره: ۹۷۸-۹۶۴-۵۳۳-۰۵۴-۳

قم - ابتدای خیابان شهدا - کوی آمار (۲۲) - پلاک ۱۵

تلفن: ۳۷۷۳۲۴۷۸ دورنگار: ۳۷۸۴۰۰۹۹

www.imamalipub.ir

قیمت: ۲۰/۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

۱۷	پیشگفتار.....
۱۸	چه کسانی مقتضی‌رند؟.....
۱۸	ارزش فوق‌العاده تعلیم و تعلّم احکام شرعی.....
۱۹	کتاب حاضر.....
۲۰	تقاضا از خوانندگان.....
۲۵	فصل اوّل: احکام تقلید.....
۳۰	فصل دوّم: احکام آبها.....
۳۲	فصل سوّم: احکام تخلّی.....
۳۳	فصل چهارم: احکام نجاسات.....
۳۳	۱- مردار.....
۳۴	۲- خون.....
۳۵	۳- کافر.....
۳۷	۴ و ۵- سگ و خوک.....
۳۷	۶- مسکر مایع و انواع الکلیات.....
۳۹	راههای ثابت شدن نجاست و احکام وسواس.....
۴۲	مسائل متفرقه نجاسات.....
۴۳	فصل پنجم: احکام مطهّرات.....
۴۴	فصل ششم: مسائل وضو.....
۴۴	شرایط وضو.....

۴۴	احکام وضو
۴۷	اموری که باید برای آنها وضو گرفت
۴۹	مسائل متفرقه وضو
۵۱	فصل هفتم: مسائل مربوط به غسل
۵۱	احکام غسل
۵۲	احکام جنابت
۵۳	غسل استحاضه
۵۴	غسل حیض
۵۵	غسل نفاس
۵۵	غسل مس میت
۵۸	فصل هشتم: احکام اموات
۵۸	۱- غسل میت
۵۹	۲- نماز میت
۶۰	۳- دفن
۶۰	۴- نبش قبر
۶۰	۵- مسائل متفرقه اموات
۶۳	فصل نهم: مسائل تیمم
۶۳	طریقه تیمم
۶۳	احکام تیمم
۶۵	فصل دهم: احکام نماز
۶۵	اوقات نمازهای پنجگانه
۶۸	نمازهای مستحبی
۶۹	احکام قبله
۶۹	لباس نمازگزار
۷۲	مکان نمازگزار
۷۴	احکام مسجد

۷۴	فضیلت مسجد
۷۴	تجدید بنا و توسعه مسجد
۷۶	امور اقتصادی، مالی مساجد
۷۷	الحاق بخشی از مسجد به جای دیگر
۷۸	هیأت امنای مسجد
۷۹	تطهیر مسجد
۸۰	متعلقات و لوازم مسجد
۸۲	فروش لوازم مسجد
۸۳	تبدیل قبرستان به مسجد
۸۳	مستحبات و مکروهات مسجد
۸۴	مسائل دیگر مسجد
۸۸	اذان و اقامه
۹۲	واجبات نماز
۹۲	۱- تکبیرة الاحرام
۹۲	۲- قرائت
۹۵	۳- رکوع
۹۵	۴- سجده
۹۶	۵- تشهد
۹۶	قنوت نماز
۹۷	مبطلات نماز
۹۹	نماز احتیاط
۱۰۱	نماز مسافر
۱۰۱	کثیرالسفر
۱۰۳	کسانی که شغل آنها در سفر است
۱۰۴	وطن
۱۰۴	مسائل دیگر نماز مسافر

۱۰۶	نماز استیجاری
۱۰۷	نماز قضا
۱۰۹	نماز قضای پدر و مادر
۱۱۰	نماز جماعت
۱۱۰	فضیلت نماز جماعت
۱۱۱	شرایط امام جماعت
۱۱۴	احکام جماعت
۱۱۷	مسائل متفرقه نماز جماعت
۱۱۸	نماز نیت
۱۱۹	نماز جمعه
۱۱۹	شرایط نماز جمعه
۱۲۰	وقت نماز جمعه
۱۲۱	کیفیت نماز جمعه
۱۲۵	احکام نماز جمعه
۱۲۸	مسائل متفرقه نماز
۱۳۱	فصل یازدهم: احکام روزه
۱۳۱	مبطلات روزه
۱۳۱	۱- خوردن و آشامیدن
۱۳۲	۲- دروغ بستن به خدا و پیامبر ﷺ
۱۳۳	۳- رساندن غبار غلیظ به حلق
۱۳۳	۴- تنقیه کردن با مایعات
۱۳۳	مکروهات روزه
۱۳۴	قضا و کفاره روزه
۱۳۵	کسانی که روزه بر آنها واجب نیست
۱۳۶	احکام رؤیت هلال
۱۳۷	مسائل متفرقه روزه

۱۳۹	فصل دوازدهم: احکام اعتکاف
۱۳۹	تعریف، فلسفه و فضیلت اعتکاف
۱۳۹	زمان اعتکاف
۱۴۰	مکان اعتکاف
۱۴۱	شرایط اعتکاف
۱۴۵	خروج از محلّ اعتکاف
۱۴۶	کارهایی که بر معتکف حرام است
۱۴۷	مبطلات اعتکاف
۱۴۸	قضا و کفاره اعتکاف
۱۵۰	فصل سیزدهم: احکام خمس
۱۵۰	۱- خمس منافع کسب
۱۵۸	۲- مال حلال مخلوط به حرام
۱۵۹	۳- گنج
۱۵۹	۴- معدن
۱۶۲	مصرف خمس
۱۶۴	مسائل متفرقه خمس
۱۶۷	انفال
۱۶۸	فصل چهاردهم: احکام زکات
۱۶۹	اشیایی که زکات آن واجب است
۱۷۰	زکات فطره
۱۷۱	فصل پانزدهم: احکام حجّ
۱۷۱	شرایط وجوب حجّ
۱۷۳	حجّ نیابتی
۱۷۴	عمره
۱۷۴	احرام عمره مفرده
۱۷۵	محرمات احرام

۱۷۶	شرایط طواف
۱۷۸	نماز طواف
۱۸۰	سعی بین صفا و مروه
۱۸۲	واجبات حج تمتع
۱۸۲	۱- احرام
۱۸۲	۲- وقوف در مشعر
۱۸۲	۳- رمی جمرات
۱۸۳	۴- قربانی
۱۸۴	۵- حلّی
۱۸۴	۶- بیتوته در منی
۱۸۴	احکام مصلود و مصلود
۱۸۶	مسائل متفرقه حج
۱۸۹	فصل شانزدهم: مسائل قضا
۱۹۱	رشوه
۱۹۲	حکم غیابی
۱۹۳	اقامه دعوی مسلمانان در دادگاههای غیراسلامی و بالکس
۱۹۵	قاضی تحکیم
۱۹۵	مدارک و منابع قضا
۱۹۷	مسائل متفرقه قضا
۲۰۰	فصل هفدهم: احکام معاملات
۲۰۰	معاملات واجب و مکروه
۲۰۰	معاملات باطل و بخشی از کارهای حرام
۲۰۰	۱- خرید و فروش اشیای نجس
۲۰۱	۲- موسیقی
۲۰۶	۳- رقص
۲۰۶	۴- خرید و فروش پول، چک، سفته و ارزهای خارجی

۲۰۸	۵- قمار
۲۱۰	۶- شطرنج
۲۱۰	۷- مجسمه سازی
۲۱۲	۸- غیبت
۲۱۳	۹- دروغ
۲۱۳	۱۰- مواد مخدر
۲۱۴	۱۱- تراشیدن ریش
۲۱۵	۱۲- ربا
۲۱۶	۱۳- خرید و فروش حیوانات حرام گوشت
۲۱۷	مسائل عزاداری
۲۲۰	شرایط خریدار و فروشنده
۲۲۱	معامله نقد و نسیه
۲۲۲	خرید و فروش طلا و نقره
۲۲۴	شرایط مجاز و غیر مجاز در معاملات
۲۲۶	مسائل متفرقه بیع
۲۳۶	فصل هجدهم: احکام شرکت
۲۴۰	فصل نوزدهم: احکام صلح
۲۴۲	فصل بیستم: احکام اجاره
۲۴۸	سرقتی
۲۵۰	فصل بیست و یکم: احکام مزارعه
۲۵۲	فصل بیست و دوم: احکام مضاربه
۲۵۵	فصل بیست و سوم: احکام حجر
۲۵۵	کسانی که حق ندارند در مال خود تصرف کنند
۲۵۶	فصل بیست و چهارم: احکام وکالت
۲۵۷	فصل بیست و پنجم: احکام قرض و دین
۲۵۸	ربای قرضی

۲۶۰	احکام بدهی‌ها
۲۶۳	فصل بیست و ششم: احکام رهن
۲۶۵	فصل بیست و هفتم: احکام ضامن شدن
۲۶۷	فصل بیست و هشتم: احکام کفالت
۲۷۰	فصل بیست و نهم: احکام ودیعه
۲۷۱	فصل سی‌ام: احکام نکاح
۲۷۱	صیغه عقد
۲۷۲	شرایط عقد نکاح
۲۷۵	اولیای عقد
۲۷۷	ازدواجهای مجاز و غیر مجاز
۲۸۰	محارم
۲۸۲	موارد فسخ نکاح
۲۸۹	احکام عقد دائم
۲۹۹	احکام عقد موقت
۳۰۳	احکام پوشش
۳۰۵	احکام لمس
۳۰۶	احکام نگاه کردن
۳۱۰	نفقة
۳۱۱	احکام اولاد
۳۱۲	احکام شیر دادن
۳۱۳	احکام حضانت
۳۱۶	مسائل متفرقه ازدواج
۳۳۰	فصل سی و یکم: احکام طلاق
۳۳۰	شرایط طلاق
۳۳۲	عده
۳۳۴	طلاق خلع و مبارات

۳۴۰	حکمین
۳۴۲	مسائل متفرقه طلاق
۳۴۹	فصل سی و دوم: احکام غصب
۳۵۰	فصل سی و سوم: احکام مجهول المالک و اموال گمشده
۳۵۴	احکام لقیط
۳۵۵	فصل سی و چهارم: احکام ذبح حیوانات
۳۵۵	چگونگی ذبح
۳۵۶	شرایط ذبح
۳۵۸	شرایط ذبح
۳۵۸	۱- اسلام
۳۵۸	۲- وسیله ذبح
۳۵۸	۳- قبله
۳۵۹	۴- تسمیه (گفتن نام خدا به هنگام ذبح)
۳۶۱	۵- استقرار حیات
۳۶۲	احکام صید
۳۶۳	مسائل متفرقه ذبح
۳۶۵	فصل سی و پنجم: احکام خوردنی‌ها و آشامیدنی‌ها
۳۶۸	فصل سی و ششم: احکام نذر و عهد
۳۷۱	فصل سی و هفتم: احکام قسم خوردن
۳۷۲	فصل سی و هشتم: احکام وقف
۳۸۶	فصل سی و نهم: احکام هبه
۳۸۸	فصل چهلم: احکام شفعه
۳۹۰	فصل چهل و یکم: احیای موات
۳۹۴	فصل چهل و دوم: احکام شهادت
۳۹۶	فصل چهل و سوم: احکام وصیت
۳۹۹	فصل چهل و چهارم: احکام ارث

۳۹۹	ارث گروه اول
۴۰۱	ارث گروه دوم و سوم
۴۰۲	ارث زوجین
۴۰۵	حکم اموال مفقود الاثر
۴۰۶	حبوه (اموال اختصاصی فرزند بزرگ)
۴۰۷	چگونگی تقسیم ارث کسانی که همزمان فوت کرده‌اند
۴۰۷	مسائل متفرقه ارث
۴۱۳	فصل چهل و پنجم: احکام امر به معروف و نهی از منکر و دفاع
۴۱۶	احکام دفاع
۴۱۸	فصل چهل و ششم: احکام حدود
۴۱۸	۱- حد زنا
۴۱۸	موجبات حد زنا
۴۲۰	اقسام حد
۴۲۲	چگونگی اجرای حد زنا
۴۲۶	۲- حد لواط
۴۲۶	۳- حد قذف
۴۲۸	۴- حد شرب خمر
۴۲۹	۵- حد سرقت
۴۳۲	۶- حد محارب
۴۳۵	۷- حد ارتداد
۴۳۷	مسائل متفرقه حدود
۴۳۹	تعزیرات
۴۴۶	فصل چهل و هفتم: احکام قصاص
۴۴۶	قتل عمد و شبه عمد
۴۴۸	شرایط قصاص
۴۵۰	قصاص (اطراف) اعضا

۴۵۳	اولیای دم
۴۵۷	تبدیل قصاص به دیه
۴۵۸	قسامه
۴۶۴	مسائل متفرقه قصاص
۴۶۹	فصل چهل و هشتم: احکام دیات
۴۶۹	مرجبات ضمان
۴۸۰	دیه اعضای بدن
۴۸۴	دیه مو
۴۸۵	دیه چشم
۴۸۵	دیه بینی
۴۸۶	دیه دست
۴۸۷	دیه پاها
۴۸۸	دیه دندان
۴۸۹	دیه شکستگیها
۴۹۲	شجاج و جراح
۴۹۵	تغلیظ دیه
۴۹۵	دیه جنین
۴۹۷	عفو از دیه
۴۹۸	عاقله
۴۹۹	نحوه پرداخت دیه
۵۰۰	موارد پرداخت دیه از بیت المال
۵۰۱	مسائل متفرقه دیات
۵۰۵	فصل چهل و نهم: مسائل بانکی
۵۱۳	فصل پنجاهم: احکام پزشکی
۵۱۳	ضمان طبیب
۵۱۶	معاینات پزشکی

۵۱۹	پیوند اعضا
۵۲۲	کالبدشکافی و تشریح
۵۲۳	تلقیح مصنوعی
۵۲۸	جلوگیری از بارداری
۵۳۱	تغییر جنسیت
۵۳۲	شبیه سازی
۵۳۴	مسائل متفقه پزشکی
۵۳۹	نگاه گذرا به زندگی مرجع عظیم الشان حضرت آیت الله العظمی مکارم شیرازی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

أثني على الله احسن الثناء، وأحمده في السراء والضراء، والصلاة والسلام على
رسوله خير الورى، محمد ﷺ وآله افضل الاوصياء، ولعنة الله على اعدائهم اجمعين،
من الآن الى قيام الدين.

ضرورت دانستن و فراگیری، و سپس عمل به احکام شرعی و فروع فقہی، که
هر روزه در تمام زوایای زندگی با آن سر و کار داریم، امری روشن و بدیهی است؛ اما
متأسفانه این «ضرورت» در بسیاری از موارد گویا «باور» نشده است و طبیعتاً هنگامی
که انسان «نیاز» خود را «باور» نکند، برای تحصیل آن اقدامی نمی‌کند، همان‌گونه که
اگر شخص بیمار، بیماری خود را باور نکند به سراغ درمان آن نمی‌رود، و از این
رهگذر چه بسا متحمل ضررهای جسمی و روحی و مادی و معنوی فراوانی می‌گردد؛
بلکه گاهی تمام هستی خود را از دست می‌دهد و تسلیم مرگ می‌گردد.

ناآگاهی از احکام و مسائل شرعی، گاهی باعث از بین رفتن یک عمر طاعت
و عبادت انسان می‌گردد، و برخی از اوقات موجب به زحمت افتادن و تلخ شدن
زندگی خود شخص و دیگران می‌گردد، و در پاره‌ای از موارد بیان خانواده‌ای را
متلاشی می‌کند! به گونه‌ای که هیچ راهی جز جدایی زن و شوهر برای آن دیده
نمی‌شود؛ در حالی که اگر قبلاً از حکم شرعی آن اطلاع داشتند، به چنین سرنوشتی
دچار نمی‌گشتند.

همان‌گونه که بسیاری بر اثر ناآگاهی از این احکام نورانی اسلام به راحتی به
حرام می‌افتند و گوشت و پوست خود و دیگر اعضای خانواده را آلوده به آن می‌کنند
و به همین جهت از بسیاری از برکات معنوی محروم می‌گردند. در حالی که با
دانستن یک مسأله شرعی می‌توان از محیط ظلمانی حرام به حریم نورانی حلال
منتقل شد.

چه کسانی مقصّرند؟

راستی چه کسانی مقصّرند؟ چرا در یک جامعه اسلامی باید چنین حوادث تلخی رخ دهد؟ چگونه می توان پذیرفت که برخی از مردم با ساده ترین مسائل شرعی خود آشنا نباشند؟

باید اعتراف کرد که ما طلاب و روحانیون، که وظیفه خطیر و بسیار با ارزش تبیین احکام الهی را داریم، شاید در این جهت بی تقصیر نباشیم و امکان دارد در بعضی موارد این وظیفه مهم را به فراموشی سپرده باشیم! و متأسفانه عده ای، هرچند کم، این عبادت بزرگ را دون شأن خود می دانند! و این راستی عجیب است. البته گروهی از مکلفین نیز در این راستا بی تقصیر نیستند و کوتاهی آنها نیز قابل انکار نیست؛ ولی همان گونه که گذشت، کوتاهی مردم غالباً به این مطلب برمی گردد که احساس نیاز نمی کنند.

ارزش فوق العاده تعلیم و تعلّم احکام شرعی

برای روشن شدن ارزش این کار مهم و سرنوشت ساز (فراگیری احکام و مسائل شرعی) و اجر و قرب فراوانی که برای بیان کننده این احکام نورانی و مسائل شرعی و شنونده آن وجود دارد، کافی است در روایتی که از وجود مقدس حضرت صدیقه کبری، فاطمه زهرا (علیها السلام) به ما رسیده است، توجه و دقت لازم را بنماییم: امام حسن عسکری (علیه السلام) روایت فوق را چنین نقل می فرماید: «زنی به خدمت صدیقه کبری، حضرت فاطمه زهرا (علیها السلام) مشرف شد و عرض کرد: مادر ضعیف و ناتوانی دارم که در مورد نماز مشکلی برایش پیش آمده است، مرا خدمت شما فرستاده تا مشکل او را حل فرمایید و سؤالش را پاسخ دهید (سپس مسأله را مطرح کرد و در روایت، شرح مسأله نیامده است) حضرت فاطمه (علیها السلام) پاسخ سؤالش را بیان فرمود. آن زن سؤال دیگری مطرح کرد، حضرت نیز پاسخ داد. برای بار سوم سؤال کننده مسأله سوّمی مطرح نمود، حضرت صدیقه (علیها السلام) نیز با صبر و حوصله پاسخ فرمود. این سؤالها و جوابها تا ده بار تکرار شد سپس زن سائل، که از تکرار سؤال خود شرمنده و خجل گشته بود، عرض کرد: ای فرزند رسول خدا، ای حبیبه پیامبر (صلی الله علیه و آله) شما را به زحمت

انداختم، حضرت فرمودند: (نه! باز هم) بیا و هر مشکلی که برایت پیش آمد بپرس (سپس به بیان ارزش تبیین مسائل شرعی و احکام مورد نیاز مردم پرداخت و فرمود): اگر از کارگری بخواهند که یک بار سنگین را به پشت بامی ببرد و برای این کار به او صدهزار دینار^۱ بدهند، آیا این کار برای او سنگین و سخت است؟ آن زن گفت: نه (این کار با این مزد بسیار زیاد کار مشکلی نیست!) حضرت صدیقه علیها السلام فرمودند: برای هر سؤالی که تو می‌پرسی و من جواب می‌دهم بیش از آنچه در زمین و آسمان گنجایش جواهرات و لؤلؤ و مرجان دارد اجر می‌برم، پس سزاوار است که (چنین کاری با چنان اجری) بر من سنگین نباشد! (سپس فرمودند): از پدرم حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله شنیدم که فرمودند: علما و دانشمندان شیعیان ما هنگامی که در روز قیامت محشور می‌شوند به مقدار علم و دانشی که داشته‌اند و تلاش و کوششی که در راه ارشاد و هدایت بندگان خداوند کرده‌اند به آنها از بهترین نعمتها و خلعتها داده می‌شود؛ به گونه‌ای که به یک عالم هزارهزار لباس از نور! داده می‌شود....^۲

کتاب حاضر

به دنبال انتشار جلد اول کتاب «مجموعه استفتائات جدید» و استقبال شایسته شما خوانندگان محترم و تقاضای مکرر بسیاری از عزیزان خواننده، مبنی بر انتشار جلد دوم این کتاب، از میان نامه‌های فراوان و بسیار زیادی که از «داخل» و «خارج» کشور به ما می‌رسید هزار و هشتصد سؤال تازه و نو انتخاب شد، و مرجع عالیقدر تمام سؤال و جوابهای آن را با صبر و حوصله مورد مطالعه و بررسی مکرر قرار دادند، قسمت مهمی از این کار در تابستان امسال (۱۳۷۸) در کنار بارگاه هشتمین امام شیعیان جهان، حضرت علی بن موسی الرضا علیه السلام انجام شد، و به صورت گزینی در

۱. هر دینار یک مثقال شرعی طلاست و هر مثقال شرعی $\frac{3}{4}$ مثقال معمولی است؛ بنابراین یک صد هزار دینار شرعی معادل هفتاد و پنج هزار مثقال طلای معمولی می‌شود که اگر هر مثقال طلا بیست هزار تومان باشد، قیمت طلای فوق به پول امروز $\frac{1}{500} / \frac{000}{000}$ تومان می‌شود.

۲. بحار الانوار، ج ۲، ص ۳، ح ۳.

اختیار شما عزیزان قرار گرفت. امید است که این کتاب راهگشای مشکلات بسیاری از مؤمنین و مؤمنات، به ویژه فضلا و دانشمندان، و ذخیره‌ای برای عالم قیامت ما باشد، و مورد قبول خداوند متعال و نماینده‌اش، حضرت ولی عصر، عجل الله تعالی فرجه الشریف، قرار گیرد.

تقاضا از خوانندگان

همان‌طور که در جلد اول این کتاب اشاره شد هر روز، نامه‌های فراوانی از داخل و خارج از کشور به دست ما می‌رسد که یک جلسه استفتا در روز پاسخگوی آن نیست. به همین جهت روزانه دو جلسه برگزار می‌شود و مرجع عالیقدر حضرت آیة الله العظمی مدّارم شیرازی (مدظله) در هر دو جلسه حضور دارند، و به آنها پاسخ می‌دهند و در صورت لزوم تحت مطالعه قرار خواهند داد؛ ولی باز هم جوابگوی سیل عظیم نامه‌های شما خوانندگان گرامی نیست، که برخی از اوقات این امر باعث تأخیر زیاد در پاسخ نامه‌های شما می‌شود. برای تسهیل در پاسخگویی به استفتانات و استفاده بهتر از وقت آن مرجع عالیقدر در این دو جلسه روزانه، از خوانندگان عزیز خواهشمندیم نکات زیر را در نامه‌های ارسالی حتماً مراعات فرمایند:

- ۱- لطفاً سؤالات دینی خود را با خطی خوش و خوانا بنویسید؛ چون گاهی قسمتی از وقت جلسه صرف خواندن نامه‌های بدخط و ناخوانا می‌شود.
- ۲- قبل از طرح سؤالات و ارسال آن، حتماً به رساله توضیح المسائل و استفتانات جدید جلد اول و دوم مراجعه کنید، تنها سؤالاتی را که در این کتابها نیافتید برای ما ارسال کنید.
- ۳- لطفاً در هر نامه بیش از پنج سؤال مرقوم نفرمایید، تا نوبتها طولانی نشود و به سؤالات دیگر عزیزان نیز زودتر پاسخ داده شود.
- ۴- در مسائل اختلافی که سؤال مربوط به دو نفر یا بیشتر می‌شود سؤال با امضای طرفین دعوا طرح شود، تا جواب روشنتری داده شود.
- ۵- سعی شود در نامه‌ها از مسائل کلی سؤال شود و از سؤال در مورد اشخاص پرهیز شود.

در پایان از تمام عزیزانی که به شکلی در پدید آمدن این اثر با ارزش سهیم بوده‌اند، مخصوصاً اعضای محترم شورای استفتای مرجع عالیقدر حضرت آیه‌الله العظمی مکارم شیرازی (مدظله) و سایر عزیزانی که در مراحل دیگر، تنظیم، تصحیح و نشر همکاری نموده‌اند تشکر و سپاسگزاری می‌نمایم و برایشان آرزوی موفقیت و بهروزی دارم.

پیشاپیش از خوانندگان گرامی که با دقت این کتاب را مورد مطالعه قرار می‌دهند و پیشنهادات خود را برای ما ارسال می‌دارند نیز تشکر می‌کنم.
 خداوندا، به ما توفیق تفقه در دین و آیین خود را عنایت فرما!
 پروردگارا، به ما ترفیق درک و شناخت احکام نورانی اسلام، و سپس عمل بر طبق آن را عنایت کن، تا مشمول آن دسته از کسانی باشیم که در روایت حضرت صدیقه طاهره علیها السلام به آن اشاره شد.
 رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ.

قم حوزه علمیه

ابوالقاسم علیان‌نژادی

آبان ۱۳۷۸ - رجب ۱۴۲۰ ه‍.ق

سالروز شهادت حضرت موسی بن جعفر علیه السلام